MB -0030-000r = Â¢

03

Verel ag oor gespesialisesrde navorsingsprojel oorseess 1990.

Eee py emosscdn PMlasey os endnoe Exe od mya bowed es

wed ER pe me ad oem Bow owe ww ess Boa Emp

i Aanloop

Bedert Ernest Mancoba Suid-8friks in 1938 aan boord die Balmoral Castle verlaat het, het baie Buid-Afrikaners en hkunskenners van bom vergeet. Sheyvweers (FL. Alexander , 9&2 Kunz in Suid-Afrika sedert 1700; EsmÃ© Berman, 1970 en 1983: Art and Artists of Sauth Africa en Hans Fransen, 1981: Drie eseue buns in Suid-Afrika) verontagsaam in hulle corsigte van die Suid-Afrikaanse beeldende burs sy bydras hier NH sy vertrek ma die buiteland â\200\224- en later. Van sy betrokbkenheid by die na-oorlogse Cobra-beweging (1948-51) word nie kennis gengen nie.

Ek het toevallig van hierdie Suid-&frikaner gehoor. Dit was na aanleiding van die Cobra-oorsigtentoonstelling in FParve se Muasde od Art Moderne de la Ville de Paris (1982-3) waarvan Farin Bredeonbkamp my vertel bet. Vd dear later loop ek nn katalogus van daardie oorsigtentoonstelling raak en kan eh iets meer oor ierdie Duid-ffrikaner: Ernest Mancobs, lees.

Alhoewsel die bogenocemde Suid-Sfriksanse hunshistorici onbewus was vars sy kuns, het dit nie beteken dat hy heetlelal varnets ir ay geboortel and was nie. Die heel dhouer Lippy Lipshitz erben ay witsonderlike talent in nn artikel Gerard Sekoto, wat hy vir The

African Drum (Junie, 198 shrvd en in Btaffrider (Band 5 No. 2,

1982) wys FMpilkayviphell Figlan in Ntate Sekodo dasrop dat Sekoto

nie die esrste swart hunstenasr was om bom in die baiteland te vestig nde: "Eroest Mangobae (spelled Mancoba by some European art historians) was the first to leave the country for France just before the second won od war. Nothing much is known about bim except that he was & sculptor friend of Sekotoâ\200\231s who once carved arn African Madonna, which artist Lippy Lipshitz: noted, â\200\230was interesting for its peculiar symbolism of the glory of the African Mother" (03%). Figlan se artikel lok reabsie wit. Nimrod Mdebele, nn wvwiend en oud-kollega van Mancoba en Bekobto reageer in â\200\230no bried san Steffrider (Band 8 Mo. 3, 19835). Hy wys daarop dat Mancobs die horrebite spelling is.

(ok David Hoel ane bet din sy navorsing oor Berscd Sehoto van Mancoba te hore gekom. Laasgencemde was die devfveer agter SBehoto ae vertrek na Farvs.

In Februsrie-Maart 1988 Hew Reinhold Cassirer n fant obnatelting vary Bekoto se skilderve en tebeninges by sy Eunssasl dn Rosebank. Ne saanleiding hiervan kom ek in aanrabking met Mimrod Ndebele en Louis Mabenna, albel oud-kollesgas van Behoto en Mancoba. Halle bet al vier saam din 1937 onderwys geges aan die Fhaiso SehondÃ©re Bhool, digby Pietersburg.

Mavorsing in die leeskamers van die Transvaalse en Bentrale Argiefbewsarplel, Pretoria en Historiese Dokumente aan die Universiteit van die Witwatersrand asook ’n wi tga ed de borrespondensie het my aan die esinde van 1988 in staat gestel om

â\200\230noredelil volledige curriculum vitae van Mancoba vir Steven Sack

ay
A

we Meglected Tradition walt in die Johannesburgse HEunsmuse aangebied is, saam te stel.

Inn dasrdie stadium van my navorsing het dit duddelib geword dat mecntlibke verheldering oor vias by Manceoba self en sy hunswerhke in odie buiteland 1&., Hier kon ek nie dinligting bry nde oor virae

aos: Mat het geleil tot die ommeswasi in sy sbtyly watter boek oor

if

Afri ha-kuns het sy of vie did kung oopgemaaky het hy kontak mel Lippy Lipshites (1903-823) en Elza Driomba (1902-70) gehad; wat het geword van die stubke wat hy vir die Ryhkstentoonstelling geherf hety is die inskrif van sy naam agterop 56 Augustine of Canterbury MJE., Mancoba, en hoskomg waarom het Fy ads. auf Willem Sandberg se Cobra-tentoonstelling in die Stedelijke Museum, Amsterdam deel genesn nie?

Dan dis daar nog die hele hwessie van sy Afrika-agtergrond: is dit Zoelos, Xhosa of Fingo?

2 Bekendstelling

Zab Merantwoeording

Voordat ek verslag doen van my ondersoek in die buiteland sers die een en ander oor die shilder-heeldhousr: Ernest Mancoba.

Die verheldering wat my onderhoude en dobumentasie in die buitel and meegebring het, vul nie net leemtes aan nie, maar het gelei tot voortgesette navorsing in Buid-Afrika na my terugheer in November 1990. Vir â\200\230nn voller beeld van die hunsternaar sal ook van die laasgencemde feite betreb word, Vir die buitestander han

sehere name en feite irrelevant voorkom, maar na my mening dra

die optekening dasrvan by om erkenning te gee aan deardie Said-

Afrikaners wat nie elders in die ampltelike historiese annale wer sbyr nie.

Voordat eh spesifisesr walt ek in die budtel and gedoern brash tydens Julie en Oktober, gaan ek eers â\200\230nn beknopte biocgrafie van die khunstenasr gee sodat die brokstubkbke inligting, wat met my bescek aan die buiteland verband hou, teen so nn agtergrond geless han word. Op die manier sal van die bogenoemde vieas, wat voor my vertirelk reeds ontstaan het, cok beantwoord word.

2.2 Biografiese besonderbede

Irwine en Florence (nde Mangoaangwana) Manooba van Teomo in die flosâ\200\224-Faap se oudste kind, Ernest Methuen is op 29 Augustus 1904 ap Boksburg gebore (nie 1910 nie, soos die Cobra-katalogusse aandui, cf 1907 soos walt die Duitsers met sy internering gerapporteer het pied. Irwine Mancobs wat ook â\200\230nn oevangelis in die Presbiteriaanse kerk was, bet op die Comebt-myn (Boksburg) gewerbh. Florence doen maatebhapl ike werk en gee onderrig aan voorshoolse hinders. Sy behoom-t aan die Anglikaanse kerb en dew haar toedoen ontvang Ernest sy onderrig aan versheile Anglikasnse kerbkshkole: 1909-15 op Boksburg: 1915-20 op Benoni en 1920-3 aan die bekende Diccesan Training College op Grace Dieu, 28 kilometers wes van Fietersburg. Sy com aan soederskant, eerwaarde Alvin Manggangwana, kerry vir hom plebk by Grace Dieu. Dit is hier waar hy as onderwyser opgelel word en tussen 1924-9 onderrig in Zoeloe en ander algemene onderwysvakbe gee. In 1927 slaag Mancoba die

Juni oraserti fi kaat-eksanen.

Dit was ook aan Grace Dieu dat sy hunstensarskap ontluik het.

{Hy het egter van dongs &f briewensssies gekerd.) Onder suster

Fauline van die Community of the Resurrection of Our Lord se
(Ag A PA ato e langue A

leiding doesn hy sy eerste Her fwerh ery dr IER ontsteaan sy Banda

a

Madonna. Hy voer die besld wit vir die Maris-bapel op Grace Dieu.
Dit trek sandag en dis in kerklringe hood sangeprys.

Die shrynwerbwinkel en houtherfwerk-afdeling by Grace Dieu het

Yandwyd en in Engel and bebkendbeild gendet. Halle voorsien baie

Berke var kerbmeubels en ebbklesiastiese nubsvoorwerpe.

Ir 19350 sheywd Manceobs met bebulp van â\200\230nn beurs in as student aan die Bouth African Mative College by Alice in die Oos-Haapg oie Universiteit van Fort Here van vandag. Die beuwrs is van die Transvaal se Onderwysdepartemnent en bedrae Â£30 per jaar vir die dur van dirie jaar. Hy matrikualeer in 1931 en volg dan â\200\230nn BA-buwrsus tot 1935 met die cog op â\200\230nn loopbaan in die joernalistiek. Geduwrende hierdie periods raak hy bevriend met J. Ramfakir wat uwitgebhlink het as wishundige., George Singh en George Carr.

Hy speel nie net vir die universitellt rugby nie, maar ook n leidende rol in die padvinder-beweging, debats- en literÃ©re verenigings. In 19358 word hy voorsitter van die studenteraad. Dewr debatvoesring tussen die studente van Fort Hare en Rhodes-Universiteit raask Mancobsa bevriend met ene Bhapiro van die debatsvereniqing van die Rhodes-Universiteit en protfesore Tavis Rousseau en Desmond Houghton, Rousseau was befndrubk met Mancoba ze intellek en steel sy geshiedenislesings tot Mancoba se beskikking. In 1937 ciie dasa waar in hry omderwys aan die Ehaiso

SekondÃ©re Shool gees Behaal Manoobha sy BS-graad dew die

thiwversitelt van Suid-Afrika met geshiedenis en Engels as hoofvabkbe.

Geduwrende sy vabkansies vosr Mancoba kerbopdragte wit. In 1932 voaltool hy 88 Augustine of Canterbury vir die Bint Augustinas-

berk in Belveders, Rent Engeland). Hy let in die stub op juiste

â\200\235y

ledy @n dit is opvallend dat hy vir Augustinus vary Fantelberg (7

E0410) die biskoplibe band ombang wat dud op die jubk wat op Bown gerus het. Hierdie sendeling, die stigter van die Bishopdom van Fantelberg, het tedgsinnig onder die mense van Ment gaan werk en daarom was die opdrag vir hom so moeilik. Dit word met diÃ© band versinnebeeld.

Ander kerbkstukbke wat hy kerd, dis dig Mater Chrizdi in navolging var die Mater Del van die Wantage-Floocster in Osufordy ascok die voorpanesl vir die altaar in die Weoodville-kapel en 'n fontdeksel vir die Maria-bkapel. Die altasr-panesl is gegrond op die Wingerdstok van Johannes 15. Die laasgencemndes is albeil in Grahamstad.

Vir twee agteresnvolgende jere (1934 en 1935) wood werke van Mancoba aanvasr vir die jasrlikse tentoonstellings van die Bouth African Academy in die Selborne-sasl, Jobasrnesburg. Future Africa (1934) de â\200\230noudtbeslding van twee seuns, Manoobae se jongste coer, Fomnde, en nowvrdend, In 1935 word die eerste prys &an hem toemgehken vier dig stubk op die Esther May Bedford Bantu fart Exhibition op Fat Hare. Die ander stubk wat dew die Bouth African Soademny aanvasr ds, was Nobanta (Noeder van Jie menzel.

Volgerns die hatalogus het die kunstes sare Tn omodel af gewerk

vid hierdie stub.

Ir â\200\230nn onderboud wat Cape Times set Manoobs voer tydens sy
verblyd in FHaapstad gedwende 19384, s& hy dat by na modelle werbos
"I make &ll my studies from models, and I would like to work
amor meee natural subjects than I can find in the towns".
{Trousns, toe by nog klein was, het sy meoeder hom aangemoedig om

(ree - J
te teblen en sy suster - Edith Ntomtela, ˜ gevica om vir hom te
poses.) Die onderboud is in Irass Stern se atel jee gevoesr en
vied gens die verslagogewesr het sy â\200\230no obod dunk van Mancoobas se kuns
aera.

Tussaen 1935 en 19386 werk Mancobs vir â\200\230nn opasr maande as opsigter
by nowoonstelgebow in Floofstraat, FEesapstad. Hy leer vir Stern
ken en raak beveiend met die beesldhouwer Lippy Lipshits wat in
19352 teruggekeer het van sy studieverblyf in Paryvs. Dew Lipshitz
maak Mancobsa kennis met die boek oor Afribka-buns van Paul
Guillaume en Thomas Mauve (19286): Primitive Negro Sculpture. Die
broek het â\200\230nn blywende indruk ap Mancoba gemsak en dra (na my
es. AE) saam met die voorbeeld var Stern se kerfwerk by tot die
stilistiese verandering wat in sy hunsuiting op daardie stadium
voor bam. Wannesr Manoobas dere later nn artikel oor die hunstenaar
in Afrika skryf vir â\200\230nn Deense btydskrif, Hvedeborn (1962), haal hy
wit Gud 11 aume en Manro aan.

Op grond van die onderboud met Mancoba wat in die Cape Times

vershkhyn, skhryf die staatsetnoloog, de. NM. J. van bMarmelo, aan die

assistent-naturelle bommisssris in Faapstad dat by beelde
("cattle and natives") benodig vir die Departement van Naturelle

Bake se witstalling op die Ryvhkstentoonstelling. Dasrom sal hy dit waardesr as die hommissaris viv Mancoba sal ontbhied. nn Feishonsessie word wir hierdie doel aan hom witgereik soadat hy

4

Pon dn Pretoria op 1 April kan aanmeld.

Medi a-debbking (Fand Daily Mail, 14703519348; Cape Times

2 wv

ITH/0E/193846y Grace Dieu Bulletin, Junie 19346 en Neve, 1974: 154)

ashep die indruk dat Mancoba die opdrag witvoer. Dit was egter nie die geval nie.

Mancobs vertel dat tos hy in Fretoria by die Departement van Matuwrelle Sake hoor walt dasr van hom verwag word: om toeriste-aandenkings met â\200\230nn hwansuis "folklorsistieseâ\200\235 Afribka-stemming te kerf vir buitelandse bescekers aan die Fybstentoonstelling en om toesig te hou oor ander begasafde swart hunstenssrs met diesel fde opdrag, het hy die sanbod van die hand gewys. Vie die ampltenare was sy houding ondenkbaar. Matter swat man versmasi nn betrekbing as magasynmesster teen Â£85 per maand? Hy word gevera om daaroor na te dink en die volgende deg weer te rapporteesr. Toe staan my. Bhele hom te woord, mass Mancoba het reeds sy besluait geneamn. Vir hom was dit nn wgitgemesskte saab dat nn kunstenaar die wvityheld moet gendiet om â\200\230no bydrae tot buns in die algemeen te maak

in die behoeftes van die tosriste-
mark te voowsien nie.

Dit moet om en by hierdie tyd wees dat hy die beeldbouer Elza Deiomba ontmeoet. Lipshitz: stel hom per brief aan hase voor. Later ver shyr has naam onder die benoemde referente viv Mancoba toe hy

by die Bantoe Melsynbtrust sanscek doen om â\200\230nn toshkernning en lening

tonderskeidelik Â£100) vir verdere hunsopleiding in Parys. Die ander bencemdes was or. Rex Martienssen en prof. GG. BE. Pearse {albel verbonde san die argitebibuwrshool by die Universiteit van die Witwatersrand), brother Roger Castle (van 8t Peter's bloostershool , Rosettenville! en mor. Jan Miehuyvs. Senator

Fheinallt Jones (1884 - 1983) en mev., Wilfrid Parker, die bishop

van Fretoria se virouw, het hulle beywer vir Mancoba se saakl.

Mancoba se werk neem in 1938 nn Afriva-gerigte karakter aan. Hiertoe help veral mee sy hontak met Stern, Lipshits: en Deiomba amoodk Guillaume en Munroe se ontledings van Afri ka-bans., Laasgencende laat bon besed dat diÃ© hunsvorm op gelvke vlabk met ais beste van die Meste vergelyk., Die vernuwende wl twerbking wat Afrika se herfwerk en musiek gebad het op die Bwopese hunsuiting in die vroed twintigeste esu, word cortuigend in die slothoofstuk vary Guill aume-hulle se boek bespreeh.

Verder ds dit ook in did daar waarin Jesse Owens ˜ din weerwil van rassedishriminasie â\200\224 sy legendariese vertonings op die Mimpiese Spele in Berlyn lewer. Prof. I. J. Foussean wal toe Jjuis in Berlyn ds, stir aan Mancoba â\200\230mn poskaart van die atleeb. Be volgende jeer voltool Mancobae sy BA-graadbhursus.

Mancoba het van die begin van sy loopbaan at â\200\230nn Afrika identitelt aan sy beelde verleen. Waar hy aanvanbklibk die Buropese gelaatstrekbe van die heilige maagd en kind vervang met diÃ© van noswart vieou en kind begin by stelselmatig weg beweeg van hierdie nabootsende na vertolkende vorms. fanvanklik is die

verkenning voorlopig. Daar is nn afwyking van die normale

verhoudi ngs tussen ledemate: bodtengewoon groot voete en dye in Musician en Figure of a woman. In die portrette (Head en Mapedi Head) wat hy ook in 19346 herd, val die hlem mesr op die algemens as die spesifieke.

Ears dn Faldh (1938) kom Mancoobs tot nn overgelyvk met die hkuns vary Afrika. In die stubk maak hy hon los van die Weste se Christelik˜kolondale stylgrepe. UOpvallend van die stuk wasrin die interaksie tussen twee mense (nn ous en kind, as nn voor die hand liggende aanname) ver ken wend, ds dat hier geensins sprale iw van klakkelose navolging van Mes- en Sentrasl Afrilaanse voorbeelde nie. Binne die houtsnylbradisie van Afrika is hierdie siaEning van ouer (ma) en kind nie alledaags nie.

In 19357 word Mancobse sangestel as onderwyser in Engels aan die Fhaiso SekondÃ©@Ã©re Bhool dighy Pletersbhwg. Dit was die tweede sehondd@re shool vir swart hinders in die Transvaal en behoort net soos die eerste gen ˜ die Bt Peter's in Rosettenville, Johannesburg ˜ aan die Anglikaanse Herb.) Hier ontomost hy die shkilder Gerard Sekoto {wat bom in 1947 na Frankrvk sou valgl, Lowlis Makenna en Misr od Mdebele., Die lassgencemde twee het later

inspektewrs van onderwys in die Transvaal geword en het albeid

chiramas geshkryd wat dew die lesrlinge en onderwysers van Bhai so cpaevosr is. Trowens, Ndebele was vermoedeliik die serste ciramatwrg van wie daar â\200\230nn odrama in Joeloe gepubliseesr is. Onder die geessdriftige lesrling-toneeslspelers was die latere shrywer

Carn Themba.

Daardie jaar was Fhaiso se witslag in Engels die beste in

Transvaal . Mancoba hry die lof vir hierdie prestasie en hy is toe

reeds dn alle srns besig om reÃ©lings te tref om sy hunsstudies amrses voort te sit.

In Augustus 1938 vertrebk hy wit Kaapstad na Engeland. Hy word afgesien deur dr. Goolam Gool, wat tot met sy afsterwe enkele dare gelede hom vir die belange van sy gemeenskap bly bevwer het. Im Londen vertoesf Mancoba lank genceg om die versameling Afrika-ET Oseaniese Bung in die British Museum te besigtig. Hy woon ook lesings aan die London School of Economics by omdat die bepaling van die geldwsarde vir arbeid hom geinteresseer Feat.

Enkele weke na die aanvang van die akademiese jaar begin hy met wy studies by die goole des Arts DÃ©dooratifes in die rue od Ulm, Farys., Daar raak hy bevwwiend met die Deense keramiekhkunstenaar, Christian Poulsen (1911) dew wie hy ander Deense hunstenaars soos Ejler Rille {1910-) en Sonja Ferlov (1211-84) met wie hy later trou, lesr ken. Saas besoek hulle die MusÃ©e de 1 homme.

Boos Mancoba het Ferlov toe reeds nn kennis van Afrika-huns., Haar ouers was beviedend met die Deense versamelaar van Afrika buns, Carl Hiersmeler, en sy vrouw, Amalie. Oktober 1934 stel Ferlov die publikasie bebkend van die serste band van Kiersmeier se gesaghebbende werk oor Afrika-kuns: Centres de style de la sculpture nÃ©gre africain, aan die Deense leserspubliek in die hunstydshkrifd Linden (1934-39) , waarvan sy nn medewerher was. Tydens die Mancobas se verblyf in Denemarke sou hulle dikwels vir Fieremeler opscek en na sy versameling hkvk.

In 193% word die dredgende oomrlog nn owerklikbheid en alle Dene

ie verscel om na Denemarke terug te keer. In die bhawe van

Antwerpen het nn Deense skip op hulle gewag. Poulsen is toe reeds in Denemarbe waar hy by sy ouers met vakansie was. Ferlov en Hille nooi Mancoba saam met hulle, maar die kaptein van die skip kan nie vir hom as wvireendel ing verantwoordelikheid AKAnvaar nie en die wviriende se wed shed.

Im daardie stadium is die enigste veilige roete na Engeland via Faortugal . Mancoba en â\200\230nn Ameribkaanse virdend, wat musiek in Parvs studesr, tref resglings cm na Engeland te reds. Vandaar die raaiselagtige versoek om Â£50 vir Mancoba op die Bantoe Wel synbtrust-lÃ©er. Die bhedrag sow hom in staat steel om Portugal toe te reis.? Die dag voor hulle vertrebl ontvang Mancoba â\200\230nn brief var Ferlov waarin sy shryd dat sy op pad is Parve toe. Mancoba bly agter.

In Denemarke wat toe resds Dults-besette gebied was, key Ferlov verlof om ona Parys te reds. By slut by Mancoba aan. Manooba word in Movember 1940 gelinterneer op grond van die feit det hy as Beitse onderdaan gereben word, Tob met die bevevding (1944) word Biv by La Grande Caserne, 8t Denis (Beine) aangehoa. In 1942 trou iv oer Ferlov in die kamp.

Ma die ocorlog vestig Ferlov en Mancoba bulle met hulle endgste ser, Maro (WMongal, wat din 1944 gebore is, in Denemarke. Daar woon alle in die dorpile FHabttinoge, WET
Fopenbagen &f nie (1947-51). Dit is gedurende hierdie periode dat Pullie betrelk word by die dnternasionale bunsbeweging Cobra.

Cobvra word op 8 Movember 1948 in Parys gestig in reaksie op

ArchrÃ© Breton (18%6-1948) se pouslike gesag in die Duwrrealisme. Die stigters is die Deen Asger Jorn (1914-73), die twee Belge Christian Dotremont (1932-79) en Noiret (1927 3), en die

Medeor landers Karel Appel (1921-), Constant (1920-) en Corneille (1938 3. down was â\200\230no ovirdend van Ferlov. Die naam Cobra is saangestel wit die begin letters van Coipenhagen), Br iussel) en Aimasterdam). Tot 19831 wanneer Jorn en Dotremont, die stukragtlte agter Cobra, weens tering gehospitelisesr word, is die bewsging aktief.

Ir November 1948 neem Ferlov en Mancoba aan die jaarlihkse Hfsttentoonstelling in Copenhagen deel. Asn hierdie tentoonstelling wat die erste manifestasie van Cobra is, neem ook deel die Nederlandse Experimentele Groep. Appel, Constant en Corneille reis van FParye af met hulle sie werk en diÃ© van EugÃ©ne Brands (1913- 3}, Jan van MNiewwenbuys (1925-8848), Anton Rooshkens (1906-78) en Theo Wolvebamp pn vir die tentoconstelling. Op dasrdie tydstip is Jorn en Dobremont ook in Hopenhagen.

Die gasbunstenaars was bre Ended met die werk van hulle Deense bollegas., In Denemarbke het die hunstensars wat aan die tydshedf Helhesten (1940-44) geduwrende die Tweede WÃ©reldoorlog meegewerk het, onverstoord voorbgegsan om "vooruitstrewendeâ\200\235 huns te shep. In Duitsland sou hierdie stukke gebrandmerk en verbied geword

het. Constant skryf in Reflex 1: "I have never seen anything like

it odin other countries. Our Dandsh comrades showed us, us and our

Belgian comrades, what there still remains to do for all those

who consider art as a weapon of the spirit, as a tool for the

re

construction, the transformation of the world, and the artist as
a worker who subordinates all his possibilities, all his
activities to the common task, and who doss not seek to be great
but usefulâ\200\235 lambert 1983: 10&).

In 1949 ontvang Mancobs â\200\230nn witnodiging na Willem Sandberg se historiese Cobra-tentoonstelling in die Stedeli jke Museum in

\

Amsterdam. Al die lede van Hist 8 nie hiermee gelukkig nie

os
amdat hy ’novressndel ing was. Daarom neem Mancaoba nie desl nie. Iromies genoeg word nowerk van Mancobs as buiteblad vir die Hfget-katal ogus van daardie jaar gekies. In 1950 ontbind die ver erni ging op grond van meningsverskille oor Cobra se inklusiwitelt enersyds en â\200\230nn pleidood vir geometriese witdrubkbking aan die ander kant.

Ferlov en Mancoba het â\200\230nn orypheid van segoing set hulle Deense mede-hunstenasars gemeen. Ferlov het dew die corlogsisre slegs aan een beeld: Bhulpitar gewerk. Mancobas hervat na die bevevding sy voor oor logse verkenning van die outonomie van beeldmiddele.

Voor sy dnternering (1939-40) wend hy reeds lyn in â\200\230nn oniee beskhrvwende hoedanigheld aan en vermy hy beskryvwende titels vir sy werk. Hy vodstaan met Skildervy, Tekening of Beeld. Bpirale, konsentriesse sirkels, chevrone-patrone, stippels en arsering werk assosl atief en daardewr ontstaan enersyds "mashers" Mportretteâ\200\235 en andersyvds vrye homposisies waarin die merle soos disseldons of Tyvnesterre oor die papieropperviabh spred. Dit ds duidelibk dat die Holl andse hunsgeskiedbandige, BMillemi in Btokvis (1974: HEE)

crbrewus was van hierdie tekenings (now in die Funsmuaseum op

Silbkeborg) wanneesr sy die volgende opmerk oor Mancoba se buns inne die hader van Cobras "Zi dn werk sceet nauweli jks iets gemeen hebben gehad met dat van zi in groepsgencten. Ik zag naar het natural isms neldgende gest leerde houten beeldies van hem uit de tijd van wviliak na de oo-log (ik kan niet meer terugvinden waar) die sterk zijn Afrikaanse afhomst verraden. Later hwam hii er ook toe op heel spontane wi dze te gsan tekenen en schilderen. Van dit latere werk zag ik het een en ander tl jdens mi in bezocek aan hem en zijn vrouw te Perdis, voorjaar 1963Y. (My asnname ˜ kyk 3.3 onder probleemstelling - voordat ek met sy werk in aanraking kom, dat hy dew kontak met die werk van Sppel, Jorn, Lucebert en Constant nn stylverandering ondergsaan, is verkeerd.)

Geduwrends bulle verblyd in Denemarbe hom Mancobs veral onder die indruk van die Middeleeuse mawrshkilderve in kerke op die plattel and. By ryk Blew en rude verfaanwending van voor die agorlog (vgl. Shildery, BRalling-versameling, Fopenhagen) word now verrvang met nn droge {amper haselnagtige) hwaliteit (vgl. Sbildery in die Van Stud jvenberg-versamelingl. Ma 1950 doen hy geen heel dhouwerlk meer nie. Hy wy hoe dasroa aan shilder, tekken en agratiese werk.

Im 1952 besluit die Mancobes om terug te gaan na Frankrevhk. Tussen 1952 en 1940 woon hulle op die Franse platteland in die dorpie Oigny-en-Valods (Adsned. Dit is gedurende hierdie periode dat Mancoba se totemfiguir: ’n voorsaat-konfiguwasie wat sterk herinner aan die Hota-grafbeelde van Lalre, gestalte kirv.

Tydens hulle verblyf op die Franse platteland word by ook

medewer ker van Madeleine Fousseau se Le Musde Vivant nmadat by in 1993 ’n brief aan die tydslrif rig waarin hy die eietydse Afrikaan se standpunt steel. Hy bepleit nn herondersoek van waardes en onvoorwaardelike begrip vir mekaar. Een van sy bydraes wah die
belangstelling van Georges Bataille (1897–19462). Hy
Mancobs om â\200\230nn oontmeeting te redl, maser die twee het nooit bymekasr ultgekom nie.

In 1981 hey Manocoba Franse burgerskap en in dasrdie jaar vestig die gesin hulle in Parys waar hy en sy sewn nog woon. Ferlov is in 1984 oorlede.

Verheldering
Lig de op hwessies (1.0 gewesrp, nie slegs deur ulitvoerige gesprekke en onderboude wat el met Mancoba en sy sewn, Wongs, in Farye en Fopenbagen gevoer het nie, maser ook dew bescehke aan museums, partibkuliere versamelings, bhiblicoteke en onderhowde met betrokkenes hy Mancoba en sy huns.

In die verband gaan ek aan die hand van my reisplan verslag
cheery
Beli Farys AF 321 Julie 1990)

Mancohba self het alle kontak meet Suid-fAfrd be ver bar eek, By wirou, die Deense beeldhouer, Bonde Ferlov het egter gereeld aan een van haar shoonsusters (sev. Connde Miongwe van Metatiels) in Buide

Afrika geshkryf. Ma haar afsterwe is ook hierdie verbinding

creed mak.

Een van die grooctste strudbelblobke in omy onderneming was om

met Mancoba in sanrabking te kom. Toe eh hos witeindelik op 26

Julie ontmoet, is ek versebher van sy steun. Hy beklemtoon die

bel angriikheld dasrvan det gesprebsgencte inligting witruil sodat
hulle by â\200\230nn bÃ©paling van bkenadering ˜ wedesrsyvdse vertroue â\200\224 boar

wi bhoun.

Voor my vertrebk na Engeland, sien ek weer (30 Julie) vir Ernest
ern Monge Mancoba. By deardie geleentheid lig hy die sluier oor
die keerpunt in sy hunsbeneadering: Peul Guillaume en Thomas Munro
we Primitive Negro Sculpture (hyk 2.2) wat hy in die Kaapstadse
Openbare Biblicteek geraadpleeg het. In die laaste hoofstuk gaan
die shrywers in op die vernuwende witwerking van Afrika se
beeldhoukuns en musiek op die huns van die Weste aan die begin
vars die vii nbianbe EEL W
Had. 1 Man Gogh-oorslgtentoonstel lings in Amsterdam en Otterla {18
ey 21 Julie):

Gerard Sehoto onthou indop 1988: 18) hoe Mancoba, toe hulle
destyds saam onderwys aan die FKhaiso SekondÃ©re Skool (digby
Fietersbhurg) gegee het, na die lewe van Van Gogh verwvs het as
riglyn vir die hunstenaar. Dasrom het ek van die geleentheid
gebruik gemask om die Van Gogh-tentoonstellings ter herdenking
vary Yarn Gogh se honderste sterf isar, te besoeb.

Oo die jare het Mancoba se agting vir Van Gogh nie afgeneem
nie. Op sy aanbeveling lees ek (in vertaling) Antonin Artaud se
opstel {(waarmes Mancoba identifiseer): Van Gogh ou le BuicidÃ© de
Ia Bociedd. Dit gee my â\200\230nn oindruk van sy houding as kunstenaar

teenoor die gemeenshkap.

bo tap tbo 2s

Mancoba en Ferlov se eenvoudige leefwyse en hulle toegewyde

manier van skep, staan lynreg teencoor die obsessie met procdubsi e
ANAT
en erkenning walt nou amper sinoniem met kunstenaarshkap geword
het.
E.2 Londen (1 - 15 Augustus 1990)
Mavoraeing in die British Library het sy uiteindelik gelei na publihkasies wat ek in die Rhodes House Library, Oxford, in die CHE Max Warren-versameling kon raadpleeg. Hulle hou verband met Grace Dieu, die Anglihkaanse onderwyshollege naby Piletersburg waar Mancoba opgelel is. Twee boeske van die stigter van die hollege eerwaar de John Latimer Fuller {die latere bishop van Lebombod oor sendinguerlk in swider-Afrikas African Native Nissions en The Romance of a Seudh African MNizszion, asook H., FP. Thompson se Marship in Other Landz {a study of racial characteriztics in Chriztian Worship).

In die lassgencemds publibkasie is Mancoba se Bantu Madonna as frontispies afgebeeld en Thompson (19335: 141) verwys na die stuk wat Mancoba in 192% gekerd het as: "Perhaps the most notable work af art that can so far be shown is the Madonna carved in wood at Grace Dieu, where woodwork and carving are teught; it is truly African in spirit... â\200\235. Thompson benadruk die gebrelk aan waardering vir die khunsuiting van swart Christene. Hy betrewr dit dat so min gedeoen is om die weefwerk van die Ashanti en kralewerk

van die Ieelogs vir gebruik in die kerk in te seÃ©n. Verder wys hy

daarop dat die Italisanse madonna haar baba anders vashou as

~~

swart mas, dasrom is sulke beelde vireemd vir die kerbgangers van

Afrika. Daarenteesn onthow hy die waardering wat nn swart diabken getoon het vir â\200\230nn uitbeelding van Christus in â\200\230nn Iosloe-hub.

Mavirae oor nn beeld van Manoobs wat in 1938 dewr die Universitelt van Londen aangekoop is, het niks opogelewer nie.

In Belvedere, Rent, het ek die kerk van Bint Augustinus van Fantelberg bescek. Mancobas se beeld van diÃ© heilige wat hy in opdrag van die ssunsklub ven die gemeesnte in 1932 wltgeveoer het, is steeds nn gewaardesrde stub. Die dnshrif ds inderdaad N. BE. Mancoba., Dit is vreesmd omdet sy voorletters BE. Me ds. Twee maande later verduldelil Mancobs: Van die Biangaan-mynwerbkers walt saam met my pa op die Oos-Fand gewesrh bet, ontvang hy benewens die name wat sy ouers hom gegee het, die naam van die grondlegger van die Disngeans, Noungunyans.

In Londen het ek twee persone ontmeoet wat bom as student aan die Universiteit van Fort Hare geben het: suster Mariva van die Community of the Reswrection of Ow Lord en mev. Ludwick Feterson (nde William). Uit die onderhboudes wat ek met hulle geveesr het, lel ek af dat die rassedishriminasie in Buid-Afrika vir Mancoba verbitter het. Met tye was sy optrede diÃ© van Ivdelike verset. Felterson onthou dat by as studenteraadevomr sitter sy medestudente gemsan het teen sterectipes en voorspraak gemasabk het vir gelvhkwsardigheid tussen menses, Die dndrubkbke van beilde segspersone sou later deur die Deense bheramiebbunstensar, Christian Poulsen wat hom by sv aankoms in Paryve leer ken, bevestig word.

2.8 Denemsrke (15 - 51 Sugustus 1990)

â\200\224

Se 3.1 Fopenhagen

Ply ess

sek aan Denemarbe het ssamgeval met Mancoba se vakansie in Kopenhagen. Hy en sy seun het by sy handelaar, Mikel Ander sen, wat my dibkwels oorgenood het, tulsgegsan. So het ek Mancoba beter teer ken. Ons informele gesprebbe wat tot wedersvidse cpenbartigheid gelel het, was waardevol vir die onderhoude wat ek tydens September en Oktober met hom in Parys sou voer.

Eh het vive toegang tot Mencobs se hunswerbke in Andersen se kunssaal en huls geniet. Daardewr kon ek â\200\230nodndruk vores van sy buns na die Tweeds Wir ut duo ton tot 1990. My bhontab met Sndersen steal my in staat om esrsterangse hennis van die besldhoubuns van Ferlov, wat ook goed in sy versasel ing vertesnwoordig is, op te doen. Verder het el wrye toegang tot sy boekery geniet. Dit sluit order andere bale seldsame Cobra-publikasies in. Dew hierdie Bloctetelling, raask ek bewus van die wedesrsydse betelenis van Fear lov en Manoobas se hunsuitinge. Dit was dearom nie nn geringe @rvaring nie om die film, Sonja Ferlov Nancobas, van Torben Garbo ery Ebhbe Freisler te sien nie. Die film ds in 198% gemaak. Ferlov was hoe r eds siek, Dew Andersen en Wonga Mancobas beblom ek n opie dasrvan.

Dew my onderboud met die Deense beramiebbunstenasar, Christian Foulsen, hry ek insig in die hunsonderrig aan die dcole des Arts DÃ©voratifs, rue od We, in Parve en ook Mancoba se verbitterde houding ten opsigte van Buwropedrs. Halle het albei aan diÃ© kunsshool onderrig ontvang. Omdat Poulsen Engels magltig was, is

bry geviea on bom oor die "Engelesman'â\200\235 te ontferm toes Mancoba enkele

bis
2

wake na die aanvang van die abkademiese jase hom in Oktober

Moscembxer (1938) by die skool asanmeld. Die onderrig daar het nie
veel ruilmte gelaat vir oorspronklibkbedd nie. Poulsen onthow hoe
nnooorspronkli ke ontwerp van Mancobs geen waardering ontvang het

pier. Dit owas â\200\230no orelid&f vir â\200\230norestewrant. Daarop meoes wyrmaak

verbeeld word, Mancobs gebruik die maak van palmwyn as onderwerp

ern 18 klem op palmbome. Poulsen wat â\200\230no witstekende punt bry vie
ay "afgesasagdeâ\200\235 ontwerp met dewlweblare dis so ontgogel dew die
gebar eb aan waardering viv Mancoba 8’n dat by besluit om nie

tanger aan die shool te studesr nie. Mancoba bly egter aan tot

1940 wanneer hy as BEritse onderdaan dew die Duitse besetters

gefinternesr word.
a

Foulsen ges my nn goede indrubk ven die Mancobaes se daaglikse
bestaan na die ocorlog, eers in Kattinge, Denemarke, en later in
Oigny-â\200\224en-Valods in Frankryk., Grethe-Inge Petersen wat saam met
die Mancobas by die Birch-hunsssal in HEopenhagen witgestal het,
bevestiag Foulsen se berinneringe aan die Eattinge-tvdperk toe
Mancoba vir byverdienstes as plaashulp gewerk het.

In Fopenbagen besceh eh drie privaat-versamelasars en in Den
kongelige hobberstiksamling (Hondinklike prentekabinet) in die
Staatemuseun key eb toegang tot die werk van Mancobas en Ferlov.
Die drie versamelaars in FHopenhagen {(benewens Mikel Andersen) het
werk wat datesr van 1940 tot 1984.

Die tandarts-egpasr Skalling is in besit van Mancoba se eerste

Dogan
clieverfebkildery wat in 1988 vir PTO, Beane gewaar deer 18.

Hulle het dit bekom toe die Mancobas nog in Hattinge gewoon het.

Die ander twee versamelaars is die skrywer Foul Vad en sy vrou, Farin, en die direbkitewr van die Deense Honinklike Forssleinfabriek, Ebbe Bimonsen, en sy vrou Katherine, In die Glyptothek het ek ook na die beelde van Ferlov gaan kyk.

Ongelukkig kon ek weens die somervakansie nie Den Frie Udstilling-katalogusse wat in die biblioteek van die Hopenhaagse Funsakademie bewasr word, raadpleeg nie. Mancoba het viv drie agteresnvolgendes dare aan die vereniging se tentoonstellings deel genesamn.

Fa ELE Huml ebb
Die musswn vir eletydse huns, Louisiana, is by Humlebsbk geleÃ©. Hernewesns nn bescek aan die museum slaag ek dasrin om nn atspraak te maak met Stedngris Lawrsen, sen van die direkteure van die maser. awrsen was in 1977 die hkurator van die Ernest Mancoba-cored gtentoonstel ling wat dew Denemarbe gereis het. Verder het Fy uitsoek-stubkke van Mancobe en Ferlov in sy eile versameling.

Lawrsen bevestig sy vermoede dat Mancobs se voorsaat-figure verband kan bow met portrette. Alhoeswel by nooid met Manooba daairoor gepraat het nie, vanwed die persconlibe aard daarvan, het by aanvas dat Ferlov en bongs dibwels die modelle was.

Die verhouding tussen portret en totem is "nn owesentlibe anderskeiding in Mancoba se beelding. Dasrmee hry die individuesle â\200\230romlgemens seggingskrag.

(Op die ocorsigtentoonstelling van Mancoba word nn oshkildery uit 1971 in die hatalogus aangedul as be rene tot die versamel ing

Cenl nf Ned eon /! CF ed
wary ode Georges Fompi dou kureâ\200\224 tn kal tude sehtrbm in Fave. Phy Cod funy

I
lon tlre

naviras by die sentrum om die werk te besigtig het aan die lig
gebring dat daar geen dolhumentasie oor so â\200\230nn ostuk bestaan nie.
Omadat Law sen die corsigtentoonstelling verraorag het, kon ek van
hom hoor dat die asnbkoop vir die Pompidou gedoen is deur die
vor ige direktew van die sentrum, Pontus Hulten. By my terugheesr
in Farvs het ek Advergeets met Hulten in saanraking probes kam.
Hy sehretaresse se voorstelle oor wear die stub mag wees, het
nike opgelews nie.
F303 Barbus
By die Hunsmuseum in Asrbus ds ek ontvang deur Dorte Olsen wat
vir â\200\230nn daar in Buid-Afrika shoolgehbou het. Sy het toesgesien dat
eh die werke van Mancoba wat op dasrdie tvdstip in die kluis en
rrenbakabl nat bewaar word, besigbtig en die relevante dokumentasie
artvang. Mancoba se ghildery in hierdie versameling is ’n
shenking van die ingeniew Carl Thyrre. Hy het nn klousule by sy
shenkingsdobument toesgevoeg om te =& dat hy nie vieyvwilliglik van
die werk afstand doen nie. Thyrre het glo nn ongelooflike
dobumentasie opgebou van ondertekende muwrskilderve oor die
wir Ed ol,

In die frbus-Muaseum word 190771910 as geboortedatum vir Mancoba
aangedul . By bestudering bk dobumente in die Transvaalse en

TNO A
Bentrale Argiefbewaarplek het dit vir my duidelik geword dat daar

botsends geboortedstums viv higcdie hunstenaar bestaan. Mancoba

self owas onwillig om witsluitesel te gee. Dasrom het ek navraag by

die Universiteit van Fort Hare gedoen en op sy studentebkasrt word

2% fugustus 1904 sangegee.

196% het Mancoba in die Funsmuseum van farhus ten toon
gestel
Sed. d NMiborg
{p pad na Holstebro, waar Mancoba ook in 19869 witgestal het, doen
eh aan by Viborg. Daar kon ek nie dir. Finn Jeppesen en sy virou,
Dorte, se versameling sien nie. In hulle besit dis een van Mancoba
se aangrypendste tekeninge., Dit dis afgebeeld in die katalogus van
die Cobreae-oorsigtentoonstelling van 1982. In hierdie stuk gee hy
â\200\230nn deerniswekkende beeld van verwonding., Dit sou kon aansluit by
die krudsiging van Christus soos afgebeeld in Broby-Jdohansen

(1947: 118) se boek oor Middeleesuse muawrskillderve in Denemarhke.

Mamcoba maak die tekening in 1947, â\200\230nn daar voordat Cobra in Parve

gestig word. Dit, asmede sy werk voordat hy geinterneer is, lewer
wa

bewys van sy unieke vormgewing voordat by met Cobra in aanraking

bean.

Hed 8 Holdlstebro

Benewens nn omvattende versameling Afrika-buns het die Funsmuseum

cp Hol stebeo cok verteenwoordl gende voorbeelde uit die osuvires

van Ferlov, Bille en Henry Heerup (1907 3.

Bel. dh Bilkeborg

Troels Andersen dls die direbtew van die Bilkeborg-FHunsmuseum.

Aoger Jorn se Huns en sy private bunsversameling vorm die kern

vary die Slkeborg-Funsmosewn. Andersen ds nile slegs nn Renner van

die werk van Jorn, Ferlov en Mancoba nie, maar ook van Casimir

Malevich (1878-1935) en sietyvdse hunstendense. My besoebk aan

Bilkeborg was op die vooraand van sy deelname aan â\200\230nn Malevich-

simposium in Fusland., Andersen het die inleidende opstelle in die
katalogusse van Ferlov sowel ss Mancoba se corsigte in 1977

geskryd. Van sy pen vershkyn ook â\200\230nosonocgratie oor Ferlov.

Hy
i
-

2

Oak hier, by diÃ© hunsmuseun wat dew fAsger Jorn begin is, is gul ontvang en gehelp. Weer het ek toesgang gehad nie slegs tot gie werk op witstalling nie, maar ook tot diÃ© in die prentekabinet en kluis. Verder het Andersen toegesien dat ek insag kry in oorspronklibe geskrifte van Mancoba: sy stuk in Engels oor die hunstenasr van Afrika. Andersen vertaal dit in Deens: Den Afrikanzke Kupziner vir die tydshkeid Hvedeborn (Augustus 1962, no 4). Verder is daar in die Funsmuseum se arglef â\200\230n Engelse transhripsie van nn onderboud wat Andersen met Mancoba in Parvs gevoer het (1972). Albel tekste is in Deens opgeneem in oii oe Ernest Mancoba-oorsighatal ogus {1977 .

Vir Andersen beteken Mancoba se swaal weg van beeldhouwerk na die piktwale witdrubking dat by wil vermy om houtsnywerk te fewer in die idioom van Afrika. Nie Hol van die beelde wat hy in Europa gekerd het, is terug te voer na Afrika-voorbeelde nie, maar sou hy egter die voorsast-hkonfigurasies wat hy shilder, in

? hout bard, kor dit dalk die geval wees.

Sa. Roskilde

Foshkilde is wes van Fopenbeagen geleg. Digby, in â\200\230nn gehuggie, Fattinge, het Ernest, Bonda, en Wongs tydens 19247 tot 1951 gewoon. Grethe-Inge Petersen herinner haar dat Ferlov in die kombuis gewsrk het en Mancoba op die solder. |

Mulle raak bevriend met dr. Ib en Nette Munkvad. Ib was die

hood van die psigiatrie

inrigting op Foekilde, die Sankt Hans
Hospitaal. (Dit was in hierdie hospitaal waar Asger Jorn van sy Franses beinviceding ontslae probeesr raak het deur tekeninge van die pasiÃ©nte te bestudesr.) Mancoba en Ferlov vertaal vir Munkvad â\200\230no psigiatriese teks wit Deens in Engels.

Verder maak hulle ook vriende met die Wrem-egpaar, Uwe en

Frethe-Inge Fetersen. In 1932 stel Mancoba, Ferlov en Petersen

saam by die Biroh-hkuns

rad din Fopenhbagen ten toon.

Bowel die Munbkvad- as die Wresm-huishoudings is nie meer diesel fde as destyds nie. Halle hinders en diÃ© se vriende het my toegang tot die versamelings verleen.

By die woonplek van die Wrems in Roskilde is ek ontvang deur Fent Fetersen., Grethe-Inge (Uwe is reeds oorlede) woon nou in Fopenhagen, maar sy was witstedig toe ek met haar in aanraking wet hom. Fent Petersen was so bulpvasrdig om die inligting wat ek van haar benodig bet vie oy deur te stuwr. Met sy hulp kon elk nn

pesld van Mancoba besigltig wat nog glad nie gedokumenteesr is nie.

Verder het mev. Birgit Munkvaed, die skoondogter van dr. en mev. Munbkvad, my sandag aevestin ap die riewe van Bonda aan Nette Munkwvad wat mow in die Feoskilde-biblicotesk bewasr word. Daar is egter ’n embargo op vir die volgende 50 jaar.

2.4 Parys (1 September -â\200\224 30 Oktober 1990)

Mancoba se openhartige mededelings het lig gewerp op haie wvrae en gissings wat by my ondersosk in Buid-afrika ontstaan het.

Had. 1 Byvkstentoonstelling

Media-debkking in 1936 was nie juis nie. Mancoba het geen beelde

vir die Departement Natuwelle Bshke se witstalling gekerf nie.

tad {Bien bekendstelling, 2.) My aannames dat Musician, Figure of a&
U - IANA AAAS
wovparn vir die doel gekerd is, was verbheesrd.
Or

2.4.28 Afrika-agtergrond

Daar hesrs verwarring in die literatuur oor Mancoba se

val ksverband., Buld-fAfrikaanse bronne noem hom Fingo (Rand Daily Mail, 14 Masrt 1936) en Xhosa (NTE-lÃ©er, nn. 217/301). Vir Poul sen (1967: 29) en Lambert 1983: 103) is hy Zoeloe. Mancoba self sien nie â\200\230nn breuk in die Mound ˜band van Fingo-foelos nie.

Hy het ay familiegeshiedenis vertel soos hy dit wan EY mE gehoom het. Die Fingo's {(swerwers) het nie met Siaka se despotisme akloord gegsan nie. Daarom moss hulle uit Zoeloel and padges. Die Fingo's vind toe â\200\230nn tuiste onder die YXhosas in die Transkei.

Die verhaal van sy soeder se ele familie en hulle uwittog het n onuiltwisbare indruk op hom gemask. In hulle geselskap was n grroot jie wnt al so swab van die ouderdom was dat die jonger mense haar moses dra. Toe die ou mens sien dat sy haar groep se tog vertraag en dat die afstand tussen hulle en die agtervolgers brimp, het sy haar familie ocorreed om haar agter te last. Dew die offerdaad het sy versehker dat haar stamgenote velligheid breed bo

Ir aaneluiting bry die rol ven mondelinge corlewsring het ook ter sprake gekom sy seeder se waardering vir peÃ©sie. Mancoba is as kind gebtref dew die gebruik van taal in gedigte wat hy

verbied ia om te besig. Omdat hy hierdie dishrepansie nie hon

roy ar
oi

verstaan nie het hy sy ma dasroor witgevea. By verduidelik dat
die "onsegbare"â\200\235 ges moet word vir die welsyn ven die gemsenshkap.
Later in sy lews sou hy esrs besef dat die "onsegbare" verband
how met hunstenasarshkap.

Sy moeder het vir bulle voorgeleess wll Rubusana se ITtvala
La mawmele (Verhoor van die tweeling) en hulle aangemoedig om
sitate dasrult te lesser. By het Rubusansa se styl aan hulle
vice gehouw as navelgingswaardig. Toe Mancoba student aan Fort Hare
was, het hy die shryvweer opgesoebk. nn Ander boek wat sy meoeder ook
aanbevesl helt, was van nn SBotho-shryvwesr oor die moord op Biaka.
(Die shrywer se naam bet hom onbgsan.?
Sad Duderdomsgroepe
In een van ons gesprekbe het Mancoba asandag gegeese aan die
betekenis van ouderdomsgroepe in die gemesnskap van ou Afrika:
Die regte van die individu binne sodanige groepe en hoe die hele
gemeenskap die hodes in ag neem. Hy onthow hoe sy soeder
peed odd eh dew hoe viroae van haar groep opgesoesbk dis en dan het

â\200\231

Fulle vir â\200\230noruk hulle huishowdings gelos om te gaan kleipotte
maak, Die afsheid en terughoms was seremoniesl. Die alledaagse

gebruibksartibkels (houers vir water of bier) het daardewr n

dieper (hedlige) betekends sangeneesm. Dit de hierdie noodsaaklibe
agting vir menswaardigheid wat FHarl Mars volgens hom misgekvl het
in sy vooruitshkouwings vir â\200\230no oander bestel.

Die diepgewortelde humani sme van ou Afrika gaan band aan hand

met die voorgenoemde. By moeder kon dit vir hulle nie genoesg

benadruk nie, dat die mens slegs mens 1s vanwed ander menses

edn
whee

"Umurtu rgumLrT EU ngabanye abantuâ\200\235. Met hierdie woorde van geloof in die mens slult Mancoba nn televisie-program vir die Franse televisie oor hom en ander hunstenaars in Parves wat nie Frans van geboorte is nie, af, (Die vervaardigers is Agence du Court Matrage en ong dis genood om nn ovoorvertoning by te woon.)

Had. 4 Mame

Ernest se tweeds naam is Methuen. Onder sy pa se aanveering het â\200\2301ogroen swart mense wat by die Britese magte aangesluit het geduwrends die Tweedes Vrvheiddsoorlog vir Lord Methuen kanonne uit Faapstad noorde toe vervosr. By Engels was witstekend want hy het onderrig ontvang aan sendingskole in die Oos-Eaap waar sy pa voor die runderpesepidemie â\200\230nn gevestigde beeshboesr was. Verder het hy as tolk tussen Methuen en die swart werkers in die regiment cpgetres. Sy bewondering vir Methuen is bevestig in die naam van wy oudste sewn. Hy het sy hinders ook van die onthutsende beleg vars Matibkeng vertel.

Ngungunyana is Mancoba se Biangasan-nasm. Die Biangaanwerhers walt saam melt sy pa op die Comelb-myn in Boksburg gewerk het, het gevira dat sy ouers bom ook so noem. Dit de die naam van die grandlegger van die Bjangaans en in nn loflied vir hom kom die volgende strofe voor: "NMoungunvena, Jy wat soos die gees van ’n voel ds, â\200\230novodl soe groot det as dit op nn boom gean sit, die boom buig, die boom nesrbuigâ\200\235. Een van die lofsangers onder die gros mynwerbkers het die Manooba-ouerpaasr besoesk en die gedig voor gedra toe hy die babaseun sien. Mancoba werk hierdie Afribka-

praam naas sy westerse naam in as hy sy 5t dugustine oF Canterbury

andertebken.

Fad E Vrdende

Mancoba het my aan een van hom en Ferlov se naaste vriende, Clarisse Pensa, voorgestel. By haar aan huis hang drie Manceba-tekeninge wit die jare vyftig toe die Mancobas op Qigny-esn-Valois in haar ousrs se kethuis gewoon het. Ek het baar eers teen die einde van my verblyd leer ken en ek kon toe nie nn besoek aan die dorpie bring nie. Vic dokumentdÃ©re deoeleindes het sy my ’n

But srolprent van â\200\230no ovakansie van die Mancebas in Bretagne gewys. Sy meld het dit geneem viroeg in die dere sestig en dasrdewr kon ek nodndruak key van die Mancobas se gesinslewe.

Z.d.8 Afribka-buns

In die Masde de 1 homme en Masde des arts africains et ocdaniens het ek die geleentheid gelkry om Wes en Bentraal Afrikaanse

peel dhoubkuns te bestudesr en om patrone na te gean tussen Mancoba se witdrabkking en diÃ© van ou Afrika. In die biblioteek van die Musds de 1 homme kon eh ook verwvsings na Rousseau se Le MusÃ©e Vivant key walt Mancoba se brief aan diÃ© tydsherid aan die lig geteing het. Ongelubkbkig korn ek nie Mancobas se opstel oor bhulture by hruispaaie wat in Le Musde Vivant vershyn het, in dasrdie pibdioctesk opspoos nie.

Had. h Werke

Mancoba se osuvre is beskele in omvang. Ek kon sover slegs 144

WET HE ODEO.

5.4.4.1 Suid-Afrikaanse stubkke

Onder die dokumente van Naturelle Sake in die Transvaalse en

Sentrale Argiefbewaarplel in Pretoria is verselding van werk ter waarde van Â£100 vir bkopers in Engeland wat Mancoba met hom sou

saamneen. Hiervan onthou Mancoba weinig, behalwe dat hy â\200\230nn stuk

wat wir bom betebkenisvol was vir nn oprofessor aan die London

Bohol of Economics geneem het. MNaviraes in London het niks opel ewer nie (hyk 3.2.0.

Die Bantu Madonna wat Mancoba vir die Maria-kapel op Grace Dieu gekert het in 192%, beshouw hy steeds as een van sy belangribke stukke. Mandag in â\200\230nn kapel van die rder of the Holy Paraclete Sisters, Manzini, Bwariland.) Hy onthou dat by en suster Pauline indringende gesprebbe gevoesr het voordst by dasarasan begin kerf het, Hy was baie onder die indruk van die verantwoordelikbheid wat op Maria gerus het en die pligshbesef waarmee sy aan haar opdrag gehoo gegee het.

Im Faith (1934) hervat hy die idee van moedershkap en verantwoom-delikheid, Die werk ontstaan na sy kennismalking met Irma Stern, Lippy Lipshites: en die boebk van Guillaume en Munro.

Dig band tussen moeder en kind neem hierin nn ocerkragtigheid aan.

Rit wverskil heeltemal van enige moeder-en-kind-vertolking in die Afrika-kuns. Vir Deense kenners van sy werk aan wie ek ’n foto

var die stub gewvs het, is daarin coreenboms set die kerfwerk van Groenland. (Die sienasr van die stub is onbekend, maar gelukkig het nn onegatief van die foto wat in The Star vershyn het behoue cebrly,

Manoohs belt my aandag gevestig op nn beeld wat hy vir die

Universiteit van die Witwatersrand gelewsr het. Hy kan glad nie

Sie

meer onthow wie die professor was wat dit in ontvangs geneem het

nie. Wat hy wel onthou, is dat die stuk mynbou as tema gehad het. By foluspunt was â\200\230nn omynshag. By die kert van die stub het hy hom besig gehou met virae oor die asrd van gemeganiseerde arbeid en die klemvershuiwing van landbou na tegnologie. Op daardie stadium het hy geen kennds gedra van die Italiasnse Futurisme nie. (Die stub kon tot dusver nog nile opoespoor word nied)

Mancoba herinner hom ook det hy en sy lesrlinge in die jare

U twintig lsat -gtesntydperk-narituie versamsl het in die dred lopie agter die kollege op Grace Dieu. Hulle het dit aan die md versiteit van die Witwatersrand se Piper Leamit Antropol ogi e gest.

Circle Mancoba me Dagasie was nn knophierie en nn krobkodil wit ehbrehbout "to give me courage on omy way. Altwese hierdie stubhke cui op die betebhenis wat die tradisionele bhunswerk vir hom ingehow het. Toe hy in 1938 die land verlaat, is hierdie kunsvorms nie in die bestasnde hunsmuseums (Johannesburgse Funsmuseun en Buld-afrikaanse Masionale Funsmuseum, Faapstad) CqreeETesm nie.

3.4.4.2 Werk in Europa
Mamcoba ds nn stadige werber en daarom is sy oeuvre nie groot nie. Verder moet in ag geneem word dat sy lewe van gebhrek aan

materigÃ©le middele dikwels dasrtos gelel het dat hy en Ferlov

verplig was om stubkke maar agter te laat as hulle nn ander tuiste

fers soe,

Mancoba is nn verantwoordelike werker. Van elke merk wat hy

maak, gee hy rekenskap. Vandaar dat sy beelde, skilderâ\200\224- en tekenwerk vershkil van die opbruisende "spontanefteit" wat die messte lede van Cobra se ondershked

Vandag is dasr enbele werke wit die jare vyftig, sestig en tagtig in sy besit. Fk dis toegelaat om hulle te dokumenteer. Dit is opvallend dat al hierdie stubkke nn sentrale honfigurasie gemeen het wat as
aproep. By beeldmateriasal is Afrika-gerig, maar sy tegniek is eietyds met die klem op die outonomie var lyn, kleuwr en vilak.
4 Samewvatting
Maas Mancobe se voorsasst-konfigurasies in sy woonk
harg nn ets van James BEnsor. Dit stel Christus ze intog in Brussel voor. Manoobas beg bale waarde aan hierdie stub omdat Ensoar die "onsegbare" dearin durfd sÃ©, Manoobae se waardering vir

die religieuse ondertoon van die Ensor he, is tehenend van sy

kunsbenadering. Vir bom die die geesstelike aspek in buns

deur sl aggewsnd.,

Dew lopend in Mancoba se osuvre dis â\200\230noreligeuse lyn. viroegeste stubkbe was Christelilk van aard want hy voer hulle vir die Chawreh of the Province uit. In die werke steun hy sterk op die natuwrlike voorkoms van die gegewe: Bantu Nadonna en 5 Augustine of Canterbury. In die lassgencemde stub vosr hy ook nowgeset die vereistes van die herb-bkledy ait. By Future Africa kan as â\200\230nn ovolveoering van die tendens beshow word.

In 1936 vind das â\200\230nn kentering in sy vorsgewing plass. Dan hry

die aard van die materiaal waarin hy werk groter seggingshkirag. Hy

deins nie terug vir verwinging van die natuwwrlike worm nie en
maak hom geandeweg los van die spesifieke model: Madonna,
Musician, Figure af a woman en nn omae-enckind-reliÃ©d. A1 hierdie
verkennings weg van die dwinglandy van nabootsing vind neerslag
in Faith.

Moor Manocobae ne Europes vertrebk, het by hos oreesds losgemask van
die btirannie van naboeetsing. In die verband (so neem el aan)
shiraag Btern, Lipshits, Driosbsa en die boebk van Guilllaume en
Munro hom. Ss hy dn Parys kom, is by ontvanklibk vir â\200\230nn owveranderde
WOH RCI EW FTG.

Tot dusver verontagsasss hunshistoricd die betebhenis van
Guillaume en Manro se boeken Mancoba se bescoehk aan die British
Museum. Dasa word ataemsen aanvaar dat Mancobas seers in dig Musde
ge 1 homme met Sfrika-huns in sanrabking kom (Bille, 195% en
Andersen, 1977, beilide sonder pagineringd. Mencoobs besigtio die
varsamel ing van Afrika en Oeeaniese buns in die British Maseum
enkel e maande voor by kennis maak met die verssmeling in die
MusÃ©e de 1 homme.

Try 193% en 1940 ondersoelk Mancoba die selfstandigheid van lyn,
Blew en viak., 8y verkennings bring aan die lig dat assosiasie n
rol spesl. Die simmetriese plasing van spirale of nn silgsag kan

asscsl asies web: bulle word gelaststrekbe. Die moontlikbheds van

if

: 3

assosiatiews lyn de legio as nn omens na sy "simmebrieseâ\200\231
tehenings (gesigte/maskers) in die khunsmuseus van Silkeborg en
die Shalling- of Jacobsenversameling kvk. In dieselfde periode

gebruil by soortgelvie tekenmiddele in nn verdere non-

lf

referensiÃ©le hoedanigheid (die lynne en viebk-tekeninge in die Funsmuseuan, S11 keboragl.
Ma die Tweesde W8reldoorlog verken hy dieselde merke drie-

dimensioneel en weer eens wel hulle cal asi es met maskers of

porrtrette dheelde in die Manbvad-versameling)., Dit dis ook in hierdie periocde dat hy die cutonomie van die dravliabk na vore boeing. Tussen elle Mlewviak en lyn ds dase die alomtesnwoordige chiravli ak {onbeshkilderde selldosk): shilderve in die La Cow

Mure ad en Van Stui jvenbergversamel ings. Hierdie beslding kenmerk sy shi lderwerk van die jare wyftig.

Ip die jere sestig begin hy stelselmatig die klewviabk oplos in arafhanklike lew tostse., "nn Totemfigfuwr wat verwantshkap toon met die kota-grafbeelde van Zafre begin â\200\230nn sentrale plek op sy prentviak inneem. Die gestalte bly dominant tot aan die einde van die jare tagtig. Hulle neem vershkillende "personages" aan. Soms ig hierdie konfiguasiess militant {shkilderve in di HUmSmuseums van Aarhus en Billkeborg) en sluit hulle aan by sy 56 dugustine of Canterbury.

Ma die bevestigende militante figuwe is daar nn pericde wasrin pivellering van die duidelike vorm vaoorkom. Dan wend Mancoba hom tot cliepastelle en gebruik by amper witsluitlibk die landshkapformaat., Wit hierdie nivellering van die duidelibe wvorm ontetasan no kalligrafie. Hierdie beelding neem oor in sy resente tekenings (1990).

Vandag is Mancoba bejaasrd en hy skilder in daglig, daarom het

ek my afsprabe (twee heer per week! vir die aand geredl. Hy is

+

drubk aan die shkilder vir â\200\230nn tentoonstelling aan die einde van

1991 by die Mikel Andersen-Funsseaal in Fopenhagen. Toe ek verlede daar sy jongste tekeninge sien, het dit my opgeval hoe daar n formaatvershuiwing plaasgevind het. By totems verander in eiesoortige skhriftelens.

HS RBronmnelvs

Hed Publikasies (boeke, tydebrifte en dagblaasie)

Aledander, Fol. 19862, Fung in Suid-Afrika zederd 700. FEaapstad: Aa. Balkema.

fndersen, T. 1977. Ernest Nancoba. Fopesnhbagen: Eks-Bholens Trwhberi.

Berman, BE. 1970 en 1983. Ard and artists of South Africa. Cape Towa: AL. Bal hems.

Bille, E. 1969. Ernest Mancoba. Helstebro Eunstmuseum.

Broby Johansen, HR. 1948. Den danske Billedbibel. Fopernbagen: fividendal skeboghandel Mordish Forlag.

Cape Times (Thed: Exquisite works in wood, 19702719356.

Capes Times {(Thel: Native sculptor to get hiz chance. 1670371936.
Figlan, M. 1982. Nitate fekoto, Btaffrider, Band 5%, Mo. 2.
Franses, MH. 1981. Orie seus uns In Suid-Afrika. Scotievil le: Arprel th-ul tgewers.,

Grace Dieu Bulletin, December 1934.

ail laume, Fo & Maro, T. 1968 dherdrubk van 192Ã©6-uitgawel. Frimitive Negro Sculpiure. New York: Hache Art Books.

Leamdrert, JO, 1983. Cobra. London: Botheby Publications.

Lindop, BR, 1988. Gerard Sebodo. Randburg: Dictum.

b.ipshits,
Manocobz,
Vivant, n
Mario ob,
Fucus tius.

Mario odie,

Linden, 15 Oktober,

Modebel oe,
through h
Mewve, OC.
Foal sen,

Forlag.

19
Ew
or.

Fe

Fons
ta

ML

is

1974, Leon

o
ot 0

LES

19862

173%

E bd
IRa3

rt

pain

1967

Rand Daily Mail

Rankin, E

Star (The?

Ld

a

Thompson 4

-

Â»
>

i.

H

IRGR

Pero f

1. Gerard Seka?

intraodu

ation

a. The african Drum, June.

& Ia Cannaissance.

Le Musde

- Den Afrikanszke Kunziner. Hvedekorn, no. 4,

Â« Fraschivaerk

Band 1 no.

Â» Reticent, he

TAFGE

Â« Mor ld

{Thel.

Staffrid

Under maad.

Crafis

Soulptor

rr,

am negerkunstens si
3

expressed his philo
er, Band 5 Mo. 3.
London: Thames and

Council. Copenhagen

ge ambition realised,

Piper iader.

saphy of life

Hudson.

: Haz & Bons

F703 1738

Images crf wood. Mongungshure Art Gallery.

Nr ie

Fe, a a-

oT wih

Van der Heijden,

staijvenberdag.

Ged Bird oew
Moebel a,
Fed er ser ,
Stapleton
wit Kerbe-
Valerie,

Our Lord

fr
ML
k:
2
ics
di

io

tone

3134

wre

Vache

tule

RE.

aâ\200\235 Nom

wt oof Africa

. Amzter

ruebip in

Le par

Ga: 228

sr aren

Se. Cobra
PERE

Nrâ\200\235

GRE IRIS.

dams: De Berige Bij.

Other Lands. Nestminizster: 5 PR

Ne Neen

Pe

~~
Lr

40 jaar later. Collectie Karel P.

hage: SB Gitgeverii.

OA198E aan Figlan, M.

7.1821

Lemar

QTL 13715

a Moeder we

aay Mil
of DRONES

on
ra

rate, Th

FAAS IEE aan Milles,

2H, Ea

1988 aan Miles, E.

& Community of the

5.

met &arhal ing

Hesurrection

of

SG. 8 Onderhbouds

Andersen, Troesls. S5ilkeborg 24/04/1990

Featherstone, Robert. Belvedere, Fent 1370871990.

Loadarser, Stedingrim. Humlebsebk 2170871990.

Mancoba, Ernest. Gespreblke tydens Julie FParys), Sugustus {Hopenhagen? en DBeptember - Oktober (Parys) 1990,

Mariya COR. Londen O7/708/719%0,

Fetersen, Ludwick. Londen 10708/19%0,

Poulsen, Christian, Olholms 19708751990,

Mtomtela, Edith, Gesprebbhe tydens April Alexandra) en Augustus (Diepkloof) 198%,

Ge. Arogivale stubkke

Sed, dl NTS-lÃ©ers in Transvaalse en Bentrale Sdrglefbewasrpl ek Mo. BEZAG00, 060271956

Nes. S17/7301 Metwelle Bake Neo PROGBIER, OR/06/1%38
Algemene omsendbirief, Moa. 9 (1937), Q270771935

NOL BRAZRT . BAO 1838s OB OT AIR 8 23.07

No.3 22, FRAOFAIZIN

Mo. 116741711, OBRA1271940,

H.4.2 ihmiversiteit van Fort Hare

Student’s Fecord Card, Bouth African Mative College, 1930,
S.4. 3 Leeskamer vie Historiese Dokumente, Universiteit van die

Witwatersrand

Barntos Melesyntrust, 25/10/1939,